گوڵنارەکانی شوێنپێ
لە
باخچەکانی تاراوگەدا

بەشی دووەم

هەندرێن

4

بەرەڤان، هاورێی دێرینەم، کە دوای چوار ساڵ زیاتر لە چاوەڕوانیکردن بۆ وەرگرتنی مافی پەنابەری لە سوێد، ئەمساڵ ناچار بوو، بە خۆی، بۆ ئامێدی بگەڕێتەوە، لە دهۆک چەندان سەعات چاوەڕوانی کردبووم. بۆیە وەک چۆن لە سوێد لەسەر کێشەی دواکەوتن لە گەیشتن بە دیدارەکانمان لێم تووڕە دەبوو، لێرەش، وەک جاران، یەکەم دیدارمان بە شەڕ دەستپێکرد، دوای پێکەنینێک کەوتینە کێشەی چاوەڕوانی. سەرابی ماشێنەکان لەناو دهۆکدا شەپۆڵیان دەدا و دەمنادەمێ چاوەکانم لە زمانی عارەبی سەر کۆگا و دوکانەکان هەڵوەستەیان دەکرد. دەمویست بەهانەیەک بۆ ئامادەیی ئەو زمانە بدۆزمەوە، بەڵام هیچێک لە بەهانەکان رازییان نەدەکردم. ئەو دێرە کرچ و کاڵەی زمانی کوردیم هاتەوە بەرچاو، کە لە خوار دێرە عارەبییەکە، کە وەک پروپاگەندەیەک بۆ هەڵبژاردنی حوکمەتی تازەی عێراقدا لە یەکێک لە رۆژنامەکانی سوێددا، بڵاوکرابۆوە. ئەوکات تێگەیشتم، لە داهاتووی ئەو عێراقە تازەیەی کە حیزبی کوردی بانگەشی بۆدەکا، پایەی بوونی کورد، لەو دێرە کوردیەی، کە بە ئیفلیجی لە عارەبییەوە کرابوو بە کوردی، شکۆمەندتر نابێت. بەڵام بۆ زیاتر تێگەیشتن لە ئامادەیی زمانی عارەبی لە دهۆک و ژیانی کوردیدا، رووم لە بەرەڤانی هاورێم کرد، کە وەڵامێکی باشترم بۆ بدۆزێتەوە، کەچی بەدەم خەندەیەکی چیا ئاسای خۆیەوە بە گاڵتەیەک لە بێهوودەیی، لە کێشەی باڵادەستی زمانی عەرەبی دەربازی کردم و سەفەرەکەمان بەرەو ئامێدی، ماڵی ئەو بەردەوامبوو. لە پەنجەرەی ماشێنەکەوە شنە بایەکی فێنک، کە لە رۆحی شاخ و گەلییەکانی ناو بووڵێڵی ئێوارەوە هەڵیدەکرد، گەرمی یادەکانی ئێمەی دەلاواندەوە.

لەگەڵ گەیشتن بە بازگەی پشکنین، پاسەوانێک بەرەو رووومان هات و بەدەم تەماشاکردنی ئێمەوە بە پرسیاری "لە کوێ دێن و دەچن بۆ کوێ" ئەرکی کۆنتڕۆڵکردنەکەی خۆی بەجێگەیاند، کە دوایی تێگەیشتم ئەو پرسیارە سادانە لە هەموو خاڵی کۆنترۆلکردنەکانی کوردستان دووبارە دەکرێنەوە، وەڵامی خەڵکیش بۆ ئەو پرسیارانە، هەمیشە دووبارە و کۆمیدی بوون. چونکە تۆ بە گوێرەی حەوسەڵە و پێویستی خۆتەوە دەتوانی وەڵامی پرسیارە دووبارەکانی ئەو پاسەوانانە بدەیتەوە کە لە بازگەی پشکنینی رێگا و بانەکاندا، لە پێناوی کۆنترۆڵکردنی ئاسایشدا وەستاون. ئێستاش، بێجگە لە مەزەندەی ئەوەی کە ئەو شێوازە بۆ دابینکردنی ئاسایشی کوردستان، تەنیا جۆرێکە لە ئاستی سادەیی ئەو دامەزراوەی کە ئەرکی رێگەگرتنە لەو تێرۆرەی کە دونیای ئەمرۆی بە خۆیەوە سەرقاڵکردووە، نەمتوانی بەڵگەیەکی تر بدۆزمەوە.

لەگەڵ بەجێهێشتنی بازگەکە، لە هیکرا ئەو ئێوارەیەم بە یاد هاتەوە، کە لە ساڵی 1986دا وەک مەفرەزەیەکی پێشمەرگە کە لە دەڤەری هەولێر هاتبووین بۆ دەڤەری ئامێدی و لەگەڵ "لقی 5" ی حیزبی شیوعی بۆسەیەکمان بۆ ئەو مەفرەزەی رژێمی بەعسی دانایەوە، کە کۆنترۆڵی ئەو رێگایەی دەکرد، کە ئێستا، بە سەردان دوای ئەو هەموو ماوەیە، پاسەوانی بازگەکە لە سیمای "نامۆ"یی دەکۆڵێتەوە. بەڵێ، لە ئێوارەیەکی زوودا، بەناو درەختەکاندا کەوتینە دەستڕێژی

ئەو تانک و سەربازانەی رژێم، کە رۆژ هێشتا لەوبەر لەسەر لووتکەی زنجیرەکانی چیای گاراوە تیلەی چاوی ئاوێزانی جەستەی ئێمە و هەڵەتەکانی شاخی مەتینی بەر رێژنەی تۆپ و گوللە بوو.

بەرەڤان، تاو ناتاوێک، بە دەم باسکردنی ناوی شوێن و ئاقارەکانی ئەو دەڤەرەوە، گوڵنارەکانی شوێنپێی یادەوەریی رایدەپسکاندم. شەوی کوردستانیش تا دەهات دیمانەی ئەو شاخانەی کە لە قووڵایی چاوی یادەوەرییمدا هەڵدەچنەوە، بە جەغتکردنەوەی ئامادەیی بوونە سورمەییە تۆخەکەی خۆیەوە، وندەکرد.

ئامێدی لەناو شەبەنگی کازیوەدا، دەتگوت میرێکە لەگەڵ سوارچاک و ئەسپە کەحێڵەکانییەوە لەسەر "دەرگای بادینان"دا بەری خۆی داوەتە بێدەنگی چیای مەتین و بۆ ئەم مێژوویەی کە سەرقاڵە بە کەڵەکەکردنی ئاگاییە رووکەش و ساختەکانی، لە ئەزموونەکانی خۆی دەپەیڤێ.

ئامێدی هەر تەنیا شارێک نییە بە شوێنە دڵرفێنەکەی بەهادار بێت، بەڵکو شارێکە دەکرێت وەک لانکەی یەکێک لە سەرچاوەکانی دەسەڵاتی سیاسی و شوێنەوارێکی مێژوویی سەیر بکرێت. بەڵام ئەگەر ئامێدی، وەک شارێکی بچووک لە دەڤەری باهدینان، لە شەست و حەفتایەکانی سەدەی بیستدا سەرچاوەی بەرهەمێنەری دیاردەی رۆشنبیریی و فراژانی شارستانی بێت، کەچی ئێستا لەو رەوتە دەستبەردار بووە. ئامێدی شارۆچکەیە، دەبوو وەک شوێنێکی مێژووی و سروشتی جوانییەکەی، پایەکی دیاری هەبێت. لێ دەسەڵاتی پارتی لە پێناوی مۆنۆپۆلکردنی ئەو شارەدا، هەموو ژیانێکی جیاوازی لەناو پێکهاتەی ئەو شارەدا سرپیوەتەوە. هەردوو دەرگای کۆنینەی شاری ئامێدی، لە جیاتی کردنیان بە سەرچاوەیەک بۆ لێکۆڵینەوەی ئەزموونی سیاسی و هونەری تەلارسازی کوردی، کەچی بە پشتگوێ خستن و بە پەراوێزکردنی ئەو پاشماوە کۆنینە، لە مۆڵگەی زبڵ و کاولگەیەک دەچێت. لێرەوە ناوەرۆکی پرۆژە کولتوری و سیاسییەکانی ئەو دەسەڵاتە خۆی ئاشکرا دەکات. دەسەڵاتێک کە لەم شارەدا سەرقاڵە بە رازاندنەوەی بارەگای حیزبی و بە پەراوێزکردنی دەنگە جیاوازەکان، ناتوانێ خاوەنی پرۆژەیەکی فرە رەهەندی کولتووریی بێت. ئەو جۆرە دەسەڵاتە ناتوانێت بیر لە کارکردن بۆ بەرهەمهێنانی ئاگاییەکی نەتەوایەتی بکاتەوە، بەڵکو پرۆژەی ئەو دەسەڵاتە، بە حیزبیکردنی ژیان و مێژووی کۆمەڵگایە. بۆیە لەم شارەدا، وەک تەواوی شارەکانی تر، هێمای حیزبایەتی بە هەموو کردەوەکانی ئەو دەسەڵاتە دوو رەنگەی کوردییەوە دیارن.

ئامێدی دوای 15 ساڵ لە ئەزموونی دەسەڵاتی کوردی، لە شارەگوندێکی شێواو دەچێت. کاتێک بە کۆڵانە تەنگەبەرەکەی ئامێدی تێدەپەڕی، لە نیگای چاوەکانەوە تۆ خۆت وەک بێگانەیەک دەبینییەوە.

هەر بۆیە ئامێدی لە شاری خێزانێک دەچێت، نەک شارێکی کۆنینەی خاوەن ئەزموونی میرنشینی باهدینان. ئەمەش نەک هەر دەرگای گۆڕانکاری و ئاوەڵایی بە رووی رەنگە جیاوازەکانی دیکەوە دادەخات، بەڵکو لە مێژووی خۆشی نامۆ دەبێت. بەڵام ئاستەنگی دیاردەی فراژانی خێڵگەرایی و ناوچەگەرایی هەر تەنیا لە دیمەنی پێکهاتەی ئامێدی لە ئارادا نییە، بەڵکو لەسەرتاپای جڤاکی کوردستاندا لە برەودایە. حیزبەکان ئەمڕۆ بە هاندانی کەناڵەکانی خێڵ و خێزانەوە کۆمەڵگای کوردستان بەڕێوە دەبات.

لە وێستگەکانی داهاتوودا ئاوەزی سەرۆکی زانکۆی سۆران، ئەلوەند دزەیی دەخوێنینەوە، کە رۆڵێکی گرینگ لە شانۆی پەروەردەی نەوەی داهاتوو و ژیانی کۆمەڵگایەکی "مەدەنی" دەنوێنێت، لە نیازی پاکی ئەو خەمە پەروەردەییەی خۆیەوە، وەک وێنای مامۆستایەکی کارامە، ئەگەر وەک ئەو بۆینباخێک لە چەشنی پەرووەردە ئامێزی خۆی لە ملم بکەم، ئەوە قەولی پێدام، گەر بگەڕێمەوە و لەوێ ببمە مامۆستایەکی هاوکاری بۆ پرۆژەی پەروەردەی ئەو نەوە داهاتووەی کورد، ژنێکیشم بۆ بێنێت!

ئامێدی، دەرگای کۆنی بەهدینان

بە کامێرای هەندرێن

حوزەیرانی 2005

5

ماشێنەکە بە رێگای پێچاو پێچی ئامێدییەوە بەرەو ئۆردوگایەکانی شیلەدزێ، ئۆردووگایەکانی دەروبەری و "گەلی باڵندە" ورێنەی دەکرد و بەرەڤانی هاورێشم لەگەڵ گۆرێنی سیدی سترانبێژەکاندا، ئاماژەی بەو شوێنە دەکرد کە کاتی خۆی شەوانە خاڵی پەڕینەوەی مەفرەزەکانی پێشمەرگە بوو، کە من تەنیا ئەو شەوانە ئەو شوێنەم بینیبوو کە لە گوندە جوانەکەی سگێرەوە بەرەو بەری چیای گارا، یان بە پێچەوانەوە، پێدا تێپەڕی بووم.

لەو دەمەی کە نیگایەکانم بەناو پێدەشەتەکەی نێوان بەری گارا و مەتینەوە لەنگەریان گرتبوو، بەرەڤان بە دەنگێکی خەمینەوە باسی ئەو رووداوە خەمینەی بۆ کردم، کە لە کاتی شەڕی خۆکوژی لەگەڵ پەکەکەدا، جەندرمەکانی تورک لە ئامێدی مۆڵگەیان دانابوو، کە چۆن شەوێک ئەو جەندرمە تورکانە بە رێگای دووربینی شەوانەوە، لە کاتی پەڕینەوەیان، بە هەمان ئەو شوێنەی کە ئێمە کاتی خۆی شەوانە ئەو شەقامەمان دەبڕی، پۆلێک لەو کیژە پێشمەرگانەی پەکەکە، دەبینن و یەکسەر دەیاندەنە بەر تۆپ بارانی دەبابەکانیانەوە، هەموویان شەهید دەکەن. لەوەش ناسۆرتر، وەک بەرەڤان دەیووت، سپێدەی رۆژی دوایی کە بە چاوی خۆم بینیم چۆن لاشەی ئەو کیژە پێشمەرگانە لەناو خوێن و ئاخدا تێکەڵ ببوون و تا دوایی بە فرمانی جەندرمەکان بە شۆفەڵ گۆڕێکی بە کۆمەڵییان بۆ هەڵدەکۆڵن و دەیان شارنەوە. ئەو دیمەنە تژی لە کۆڤانە، وەک گرێک بەناو هەناوم گنگڵی دەدا، پێلێک لە رۆندکی هاوسۆزیم بۆ ئەو کیژە روح چیانانە لە چاوانمدا گێژەنیان دەدا. هەرچەند هەوڵمدەدا، بۆ دەستبەردار بوون لەو دۆخە خەمینەدا، بەهانەیەک لە بەرانبەر ئەو "خیانەت"ە مەزنەی ئەو حیزبەی کە ئەمڕۆ نوێنەرایەتی کورد بوون دەکا بدۆزمەوە، کەچی دەستە وەستاو دەبووم. کاتێک بەری خۆم دایە لووتکەکانی کێوی مەتین، تەرمی ئەو کیژە پێشمەرگە و شوێنپێی شەوانی پەڕینەوە، وەک خەونێک بە دەم مەرگەوە، ئاگاییان دەتەنیمەوە. بە دەم کڵپەی ئەو ژانەوە، بیرم لەوە دەکردەوە کە چۆن ئەو هەموو پێشهاتانە، لە یادەوەری بە کۆمەڵی کورد دەچنەوە، ئەمڕۆ هەروەک ئەوەی ئەو هەموو کارەساتانەی لە نموونەی کارەساتی ئەو پۆلە کیژە پێشمەرگەیە پێشهاتێک نەبن، کە یادەوەرییەکی تالآنکراو، کەڵەکە نەکەن.

ناکاوییەکی تێپەڕیو بە ناو خۆمدا دەمگەڕێنێتەوە
وەرزەکان بەرەو جوانە مەرگییە بێمروەتییەکانیان پاڵدەدەم. (سکاندیناڤیا دوورگەیەکی تر لە بخوور)

دیوارەکانی ئەو ماشێنە باڵی هەنگاوەکانی سندم کردبووم و نیگایەکانیشم لەناو کپی دیمەنی شاخەکان غەوارەی دەکردم. لەمدیو ریزە شاخە تەمگرتووەکانی شارۆچکەی شیلەدزێدا، سێبەری دارگوێزەکەی گوندی "کافێ"، بەناو گەرمای رۆحمدا پەلیدەهاوێژا. لە باوەشی گوندی "کافێ"دا، رەنگی گوڵنارەکانی شوێنپێی پێشمەرگایەتیم لە باغچەکانی یادەوەرییمدا پەنگیاندەدایەوە. لە لانکی ئەو دۆڵەی پشت گوندی "کافێ"دا، لەگەڵ کیژی شیعرییەتی پێشمەرگایەتیدا، شەوی وەرزەکانمان لە ژێر سێبەری دارگوێزەکەدا کە وەک تارایەکی مۆر لە تریفەی مانگی سەر لوتکەکان دایدەپۆشتین، بەدەم بارانی گەڵا رەنگینەکانی باڵای پاییز، لەسەر دۆشەکی بەفرێکی پەمەیی تازە کەوتوو و لەناو بۆنی پرژاوی چیمەنی گوڵ و گیایەکاندا، ماچی خەون و نازمان، دەچاند.

ئەو نیوەڕۆیەی، وەک چۆن مانگ لە لوتکەکانەوە ماڵئاوایی لە ماچبارانی دۆڵەکە دەکرد، ئێمەش بە بێدەنگییەک لە روح لە گوڵنارەکانی یادەوەریی، لە یەکتر دابڕاین:

مورووی ملوانکە هەڵواسراوەکەت یادی بەرەبەیانییەکی بەر مانگەشەوی بۆ ئاوێنەکە دەگێڕایەوە.
ئەو خڕخاڵە زیوەش، هێور هێور، لەسەر پێخەوەکەت دایدەکەنی، دەزرنگێتەوە و ژنێتیمان بەیاد دێتەوە...

(سکاندیناڤیا دوورگەیەکی تر لە بخوور)

بەدەم پشووی کۆچی رێگاوە لەسەر کانیەکی بنار سێبەری کێوی یادەوەرییدا، چاوی روحم نایە سەر لێوی تەڕی نامەی ئەو کیژە بۆن شیعرە:

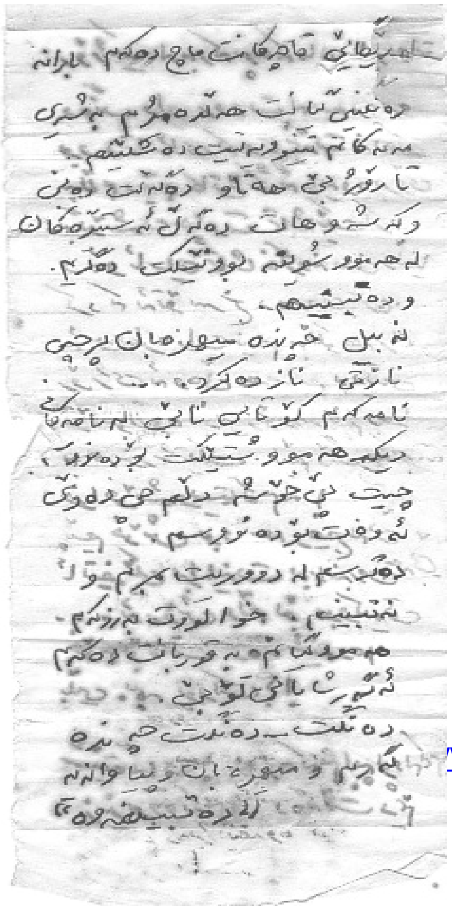

"هەندرێن! نازەنین! ئومێدەوارم هەوراز و گەرما، رێگا و دڕک و داڵ زۆر ئازارتی نەدابێ و لە تاریکی شەو ئارامی و ئاسودەگی خۆت وەرگرتبێ.
لێرەش مانگ کوێر بووە و هەتاو شەختە دایگرتووە و گۆی زەوی قۆپاوە... دارستانی ژیانی ئەم دیارە مۆر و زریانی و گێژە ... لە رێگایێ قاچەکانت ماچ دەکەم بارانە رەنگینی گیانت هەڵدەمژم بە شیری مەمکەکانم تێنوویەتیت دەشکێنم. تا رۆژ بێ هەتاو دەگەڵت دەبێ و کە شەو هات دەگەڵ ئەستێرەکان لە هەموو شوێن بوونێکت دەگرێم و دەتبینم. نەبیل چەند میهرەبان پرچی نازتی ناز دەکرد... نامەکەم کۆتایی نایێ لە نامەکانی دیکە هەموو شتێکت بۆ دەنووسم. چیت پێ خۆشە دڵم چی دەوێ ئەوەت بۆ دەنووسم. دەترسم لە دووریت بمرم و نەتبینم. خوایە لووت بەرزەکەم هەموو گیانم بە قوربانت دەکەم ئەگەر شایەنی تۆ بێ. دەنگت ... دەنگت چەندە میهرەبان و پیاوانەیە ... دەتبینمەوە."

نامەکەتم داخستەوە رۆیشتم،
پڕ بە گەرووی ئاسمان بانگم دەکەی: دەتبینمەوە....
دە
تـ
بـ
یـ
نـ...م...
ـەـ..
وە...
ماڵئاوا ئەی کچە بە شێوە هونەرمەندەکانی تاراوگە ماڵئاوا...

(سکاندیناڤیا دوورگەیەکی تر...)

"لەگەڵ شۆڕبوونەوە بە گەرووی دێرەکاندا، گەواڵەیەک لە دڵمەوە دەلەرییەوە و لە کانی چاوەکانیشمدا فرمێسکەکانی ئەڤین بەسەر دێرەکاندا هەڵدەڕژان:

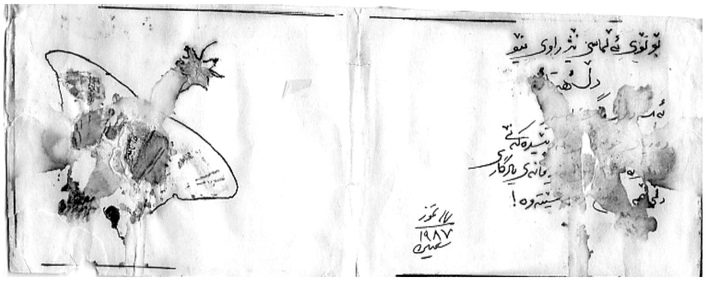

"بۆ تۆی ئەڵماسی نێژراوی دڵی هەتاو. دەریای خۆشی لە چاوەکانمەوە پیدەکەنی... یادگاری دڵی ئێمە بە زەمین دەبەستێتەوە!"

پۆسکارتی دەستکاری کیژی شیعر بە یادی لە دایکبوونم تەمموزی 1987

فرمێسکەکان لە روحمەوە بەرەو کانی چاوەکانم رێچکەیان دەبەستا و لەگەڵ ئارەقەی بناری پێڵوەکانمدا پەنگیدەدایەوە و گۆنای روومەتەکانمی دەزووراندەوە و...

ئەوە چ زەنایەکی پرژاوە بە هاتووچۆی مەوداکانی
ئێرەو ئەوێ خەریکم دەکا؟ (سکاندیناڤیا...)

"کات درەنگە و
مانگیش لەمدیو ئەو کەلەدا
نیگەرانە و
چاوەڕوانی ئێمە دەکا. (دوا نوێژەکانی چیا و سەفەری مەحاڵ، 1995)

هورژمی بایەکی گەرم لە جامی کراوەی ماشێنەکەوە، تنۆکە فرمێسکەکانی سەر رووخسارمی دەکردە هەڵم و بەرەڤانیش بە ئاخاوتنەکانی لەسەر رووداوەکانی ئەو رۆژگارەی پێشمەرگایەتی، روحی هەڵوەدای منی دەلاواندەوە. لە پڕ پارچە دەستنووسێکی هەڵواسراوی سەر رێگایەکە کەوتە بەر نیگایە هەشتاوەکانم، کۆشیعرە دەستنووسە چکۆلەکەم "لە سێبەری کێوەکان ونت دەکەم، لە پێدەشتێک دەتبینمەوە" بەیاد هاتەوە. بەهاری 1986 من لە راگەیاندنی "مەڵبەندی هەولێر"ی حزبی شیوعی عێراق بووم و بەدران ئەحمەدیش، وابزانم، لە راگەیاندنی "مەحلی" بوو. لەوێ، لە دۆڵەکەی پشت گوندی "کافیێ" رۆژانە دوای نانخواردنی نیوەڕۆیان، لە پاڵ ئەو کەڤرە میهرەبانەی کە هەتاو گەرمیدەکردەوە، بەدران ئەحمەد بە دەست و خەتە جوانەکەی، هەم شیعرەکان و، هەمیش پێشەکی دیوانیلە دەنووسییەوە. لەوێ من و بەدران ئەحمەد ئەو بەهارەمان بەدەم نووسینەوەی ئەو شیعرانە و سووکەڵە شەڕەکان لەگەڵ بۆرە بەرپرسەکانی حیزبی شیوعی بەسەردەبرد. سەرەتا دوو دڵبووم کە بە ناوی "ئومێد مەهدی" ئەو دیوانیلەم بڵاوبکەمەوە، بەڵام دواجار بەدران ئەحمەد بە پێشنیازەکانی، ئەو دوو دڵییەی لە دڵم رەواندەوە. بەمجۆرە "ئومێد مەهدی" بووە خاوەنی ئەو دیوانیلەیە، "دوانوێژەکانی چیا و سەفەری مەحاڵ" و چەند نووسینی دیکەم. بەدران دیوانەکەی لە شێوەیەکی ژیکەڵەدا تەواو کرد. بۆ ئەوەی ئەو دیوانە جوانتر چاپبکرێ، رەوانەی "راگەیاندنی ناوەندی"، کە لە "لۆلان" بوو،کرا. هێشتا سۆراغی دیوانەکە دیار نەبوو، بەدران، بێئەوەی بە من بڵێت، خۆی "تەسلیم" کردەوە و منی بەجێهێشت. هەرچەندە ئەوکات بۆ من ئاسایی بوو کە کاک بەدران ئەحمەد لە دەست ئەو بێزار بوونەی کە تەنگی پێهەڵچنیبوو، تەسلیمبوونەوە هەڵبژێرێت، لێ بەلای منەوە وێڕای خەمی پێشهاتی ئەو رووداوە ناخۆشە، خەمێکی تریشی هاتە سەرێ، ئەویش ئەوە بوو، کە کاک بەدران قاتە نوێیەکەی منی لەگەڵ خۆی تەسلیمکردەوە، کە من بە قەرز پێمدابوو. ئەوکات پەرپرسی کاروباری ئیداری مەڵبەندی هەولێری حیزبی شیوعی، هاوڕێ مەلا حەسەن ساڵانە جارێک بۆ ئێمەی پێشمەرگە، وەک رۆژگاری منداڵی، کورتەک شەرواڵێک، قاتێکی بۆ دەکڕین، منیش بەو قاتە زەیتونییەی کە تازە هاوڕێ مەلا حەسەن بۆی کڕیبووم، خەنی ببووم و دڵم نەدەهات لەبەری بکەم، بەڵام چونکە بەدران هێشتا پێشمەرگەیەکی نوێ بوو، ئەو قاتەی بە نسیب نەبوو، منیش تا دڵی بەدران بدەمەوە، بۆ ماوەیەک قاتەکەی خۆم دایە کاک بەدران ئەحمەد. ئیتر ئەو ساڵە بێ قات مامەوە و رەنج بە خەسار بووم.

لێ مخابن هەنووکە نە ئەو کۆمەڵە شیعرە و نە پێشەکییەکەی بەدران ئەحمەدیشم لاماوە. لە سەروبەندی راپەڕینی 1991 دا، کە دوا ئەوەی من بە رێککەوت لە سوێد خۆم گرتەوە، بە هاتنی نامەیەکی بەدران ئەحمەد، یادگارەکانی رۆژانی "دۆڵی کافی" لە روحم زانەوە:

"لەتە داپڕاوەکەم (هەندرێن)! سڵاوێکی گەرم لە گەرمیی نانی بەیانیانی دایکم و بۆنخۆشی (نوا)ی کچۆڵەی یەکساڵەم.... کاکیلەکەم: ئەوا بۆ دوو ساڵ دەچێ جارێکی تریش بێزاری و وەڕسی و لە وڵات نەحەجمین تووشم بۆتەوە... ژیان ساڵ بە ساڵ بەرێوە دەچێ و منیش هەر دەستەوئەژنۆ دانیشتووم، هەولێرم لێبۆتە ئەو پاڵ شاخەی جاران (گیرمان تێدا خواردبوو). وڵات بۆتە وڵاتی دزی و درۆزنی و قاچاغچیەتی و موزایەدات...

هەندۆ گیان دەزانی جوانترین یادگاری من و تۆ لای من ئەو چەند وشە پێشەکییەیە کە بۆ دیوانەکەی یەکەمجارتم نووسیبوو. داخەکەم دیارە دیوانەکەت فەوتا. هەمان دەستخەتی پێشەکیەکەم لەلا ماوە، بۆ یادگاری هەڵمگرتووە. بەڵگەیەکە بۆ مێژوو. ناوبەناوێک لەناو کتێبەکاندا دەکەوێتە بەرچاوم، دەیخوێنمەوە و بزەیەکی پڕ گریانی بیرەوەری دەمگرێ. بەدیار ئەو لەتە کاغەزەوە چوارمەشقی دادەنیشم، دەڵێی قورئان دەخوێنمەوە. راستە نووسینی خۆمە، بەڵام گرنگ ئەوەیە بۆ تۆم نووسیوە و...

برات:
بەدران ئەحمەد حەبیب. هەولێر-_زانیاری 12/1/1992"

بەڵام ناونیشانی "لە سێبەری کێوەکاندا ونت دەکەم، لە پێدەشتێک دەتبیمەوە" پێشنیازی ئەو کیژە شیعرەی دۆڵی "کافیێ" بوو. لەوەش خۆشتر، ئەو کۆشیعرە بەو کیژە پێشکەشکرابوو. دوای بەڕێکردنی دیوانەکە بۆ "راگەیاندنی ناوەندی"، شەوانە بەدەم چاوەڕوانی چاپکردنی ئەو کۆشیعرە، لە خۆشییان خەوم لێدەتۆرا. بەڵام کە لە راگەیاندنی ناوەندی لە "لۆلان" بە چاپکراوی رەوانەی "کافیێ" و دوایش "دۆڵی بالیسان" کرایەوە، لە رێگای گەڕانەوەدا لەبەر کێشەی سەختی رێگا، لە دەشتی "هەریر" لە ماڵی "جاشەکانی سورچی" شوێن بزربوو و دڵی پڕ حەسرەت کردم. لەوەش لوغزتر، دوای راپەڕینی 1991، ئەو کۆشیعرە کەوتە بەردەستی حەمە عەباسیی هاوڕێم، ئەویش، وەک یادگارییەک، ساڵی 1996دووبارە چاپیکردەوە.

بەدەم کۆچی نیگایەکانمەوە، گوڵناری شوێنپێیەکان، وەک ئەستێرە بارانێک، بەسەر نیگای تاراوگەیمدا دەکشان. ئەوەتا شوێنکات لە راڕەوە بێکۆتاییەکانیدا قووتمەدەدەن.

دەمنادەم بۆنی نان و ئەستووک، بابۆڵەی سەر ساجی ماڵەکانی گوندی سگێڕ و سەر گەلی، کە دوای رێگا دوورەکانمان بە تامەزرۆوە بە چای دەستی کیژە شەرمنەکانەوە دەمانخوارد، یادەوەری بۆنڕێژ دەکردم.

زنجیرە شاخی مەتینیش، وەک دیمەنی مەفرزەیەکی دورو درێژ لە مێژوو، لەژێر گەرمای عەسرێکی وروژاو بەناو روحی تاراوگەی مندا رۆدەچوو.

لە دەستم بێ مانگیشم بە پیادە بەسەر شوونە تێنووەکانی کوچا دەناردەوە.
ئەو ئاسمانە بە ئەستێرەکانەوە لەسەر ئەو گوندە بزمار رێژ دەکەم، کە تۆ وەک کەروێشکێکی خەوناوی لە ناو دەستەکانم رۆیشتی،
ناوەکەشی لە یادەوەریمدا هەورێکە بە یادم نایێتەوە.
- هێشتا زووەو ئەوانیش دیارنین، بیر دەکاتەوە!
ئەرێ زەمەن لە کوێ هەڵدێرا؟

(سکاندیناڤیا ...)

ئەو شوێنانە هەموو دەقی مێژوویەکی نەخوێنراوەن. بەڵام ئەوە مێژوون و تەواو. مێژوو لە ئێستادا دەستپێدەکا، یان ئەوەی کە دەژین مێژووە، ئەوەی رابردوو، مێژوویەکی ترە. بەرەڤان، بەدەم ئاژوانی ماشێنەکەیەوە، بێ سڵەمینەوە، بەو وەڵامە ویستی جەغت لەسەر ئەزموونی ئێستای سیاسی بکاتەوە.

ئەو عەسرە درەنگە بە یادەوەرییەکانی من گەمارۆ دراوە و ئەزیش بە دوای نیگایەکانی روح، ناخێکم لە شەپۆلێکی شوێنپێیە لێکئاوێزەکان. لەگەڵ هەر ئاوڕدانەوەیەک لەو دەڤەرە، تراویلکەیەک لە پێشهاتەکانی دوا ساتە خەمینەکانی پێشمەرگایەتی، بەناو گیانمدا دەجمجمن. کاتێک گەیشتینە ئەو دووڕیانەی، کە شەقامێک بەرەو ناخی "گەلی باڵندە" دەبرد و شەقامێکیش بەرەو دەڤەری بارزان، شەبەنگی روخسارە ئەسمەرەکەی "ئیوان"، ئەو کیژۆڵە حەوت ساڵییە ئێزیدییەی، کە لە دوا "ئەنفال"ی باهدیناندا، بە دەم پەرینەوەی دایە و بابەی لەو رووبارەی کە پێدەشتەکەی دەڤەری بارزان دەبڕێ، وەک سەدان لە خێزانەکانی ناوچەی شێخان کە بەدەم کۆچڕەوی هێرشەکانی "ئەنفال"ەوە بەرەو سەر سنووری تورکیا سەریان هەڵگرتبوو لەسەر ئەو رووبارەدا لێکترازا بوون، بەجێدەمێنێ. لەو کازیوەیەی کە ئێمە وەک مەفەرزەیەکی پێشمەرگەی هەڵەتەکراو لە بەری گارا لە گوندی "کافیێ"ەوە، تاکوو پێش ئەوەی سەرباز و جاشەکان بگەنە سەر بازگەی

ئەو رووبارە، کە تاکە رێگایەک بوو بۆ پەڕینەوە و گەیشتن بە چیای "شیرین"، داگیر بکەن، بەرەو سەر سنووری تورکیا سەرمان هەڵگرتبوو، لەگەڵ گەیشتنمان بەو رووبارە، کە جمەی دەهات لەو خەڵکەی کە لە دەستی هێرشەکانی رژێم لە ناوچەی "شێخان"ەوە هەڵاتبوون، تۆپباران دەستی پێکرد. بەشێک لە ماڵ و منداڵی ئەو خەڵکە لەم بەرە بوون و بەشیکیش لەوبەری لە بناری چیای "شیرین" چاوەڕوان بوون. یەکێک لەو دیمەنەی، ئێستاش کە بەیادم دێتەوە، روحم دەزریکێنێ، بووکێک بوو کە هێشتا جلی سپی بووکێنی لەبەر دابوو، مێردەکەی لەوبەری رووبارەکە بوو خۆشی لەو بەرە بەجێمابوو. ئای کە ئەو دوڵە بە گریانی بە سفت و سۆی ئەو بووکە دەلەرییەوە، مردن بە هانام نەدەهات. لەو نیوە شەوەی کە ئێمە لەسەر چیایەی ئەوبەری بارزانەوە بەرەو رووبارەکە دەهاتین، تاکوو رێگایەک بۆ دەرباز بوون بدۆزینەوە، لە هیکرا "ئیوان" بە تەنیا هەدادان، وەک خاڵخاڵۆکەیەک، بەسەر رێچکەکەوە هەڵدەزنا، کە ئێمەشی بینی، هەروەک ئەو پێشتر مەزەندەی کردبێ تووشی ئێمە دەبێ، بۆیە بێ ئەوەی بشلەژێ، کەوتە ئاخاڤتن لەگەڵماندا. "ئیوان" ئەوەندەی لە روحی "مەلیک تاوس" و یەکەم تیرێژی ئەو هەتاوە بێگەردەی کە ئێزیدییەکان ماچی دەکەن دەچوو، هێندە لە زاڕۆکێک نەدەچوو. ئای لەو ئەفسانە بێوێنەیە!

"ئایا ئەم سەفەرە بە سەربردەکانی من کۆتایی دێ،
یان بە کۆتاییە بیر لێنەکراوەکانی؟" (سکاندیناڤیا...، مانگ لە ئامێزی گوڵەبەڕۆژەی ژوورەکەمە)

کاتێک شەو دادەهات، "ئیوان" لە شێرە ژنێک دەچوو نەک منداڵێکی ساوا، بۆیە پێویست نەبوو پێی بڵێین، بەرز مەپەیڤیە نەخۆ شوێنمان ئاشکرا بێت. دوای چەند رۆژ عاسێ بوون لەسەر ئەو شاخە، دواجار دوو چوپی ماشێنمان دۆزییەوە تاکوو رووبارەکەی پێ ببرین. کێشە ئەوە بوو ئێمە بێجگە لەو چەند هاوڕێ عەرەبانەی کە لەگەڵمان بوون، هیچمان مەلەوانیمان نەدەزانی. ئەو ئێوارە درەنگە لەسەر ئەوە رێککەوتین کە لە یەکەم وەجبەی پەڕینەوە، من و عەلی شاهیر دەستێکمان بە چووپە پڕ فوو کراوەکە بگرین و لە پێشەوەش ئەبوو حەیات رایبکێشێ، کە کوڕێکی بەسراوی بوو و باشترین مەلەوان بوو. کاتێک بە جل و کلاشینکۆفەوە دەستمان بە چووپە گرتبوو، لە ناوەڕاستی رووبارەکە گێژەن و شەپۆڵە تێژەکان رایاندەوەشاندین، هیچ هێزێک لەو دەستەم نەمابوو کە چووپەکەم پێگرتبوو. لە راستیدا، تا ئەمڕۆش کە ئەو ساتە پڕ لە ترسەم بە یاد دێتەوە، هەست دەکەم، بێجگە لە غەریزە پاڵنەرە سروشتییەکانی مرۆڤ، سەختە بتوانم بەڵگەیەکی بڕوا هێنەر بۆ پەرجووی ئەو دەرباز بوونەم لەو شەپۆلانە بدۆزمەوە؛ دەکرێ دەرباز بوون لەو دۆخە گەمارۆدراوانە بە مەرگ، بگەڕێتەوە بۆ خودی بەخشندەیی مەرگ، کە بۆ هەر مەبەستێک بێ، نایەوێ کۆتایی بە ژیانت بێنێ. هەر چۆنێک بێت توانیمان بپەڕینەوە ئەوبەری رووبارەکە. رێگای سەر رووبارەکەش بە سەرباز و جاش تەنرابوو، بۆیە نەدەبوو نوقەمان لێوە بێ. ئێمە ئەو شەوە چوار یان پێنج پێشمەرگە بووین توانیمان بپەڕینەوە و بەو سەر لە بەیانییە بێ بزنەرێیەک ملمان بە شاخە عاسێیەکەی "شیرین" وەنا، لە سەر لووتکەی "شیرین" لەبەر تاریکی شەو لێکدابڕاین. کاتێک بە دەم هاوارەوە بانگی هاوڕێکانم دەکرد، لە تێنووان کەسیان نەیاندەتوانی وەڵامم بدەنەوە. لە هیکرا کە گەیشتمە سەر لووتکەکە پێم کەوتە سەر لەشی ئەبوو سامی، کە ترسنۆکترین پێشمەرگە بوو لەگەڵمان، کاتێک هەستم کرد شتێک لە ژێر پێم دەجووڵێتەوە، دڵم داکەوت. شەو راشکا، وێڕای بایەکی فێنک، کە لە دۆڵە گرگرتووەکەی پێشت شیرینەوە دەهات، هیچ لە مەتارەکانمان ئاوی تێدا نەما بوو، بۆیە لە دەست تێنوویەتییەکی تەریفە بیری خواردنەوەی میزی خۆم کردەوە. ئەوەی کە دڵی خۆشدەکردم ئەو کەمە شەکرە بوو کە لەناو کۆڵەپشتەکەم بوو. بە زۆری چەند دڵۆپێک لەو میزە تەڵخەم کردە ناو مەتارەکەم و یەک گۆلمە شەکریشم تێکرد، کە دەمم پێوەنا، هێڵنجێکم هات و هاودەم هەستم بە لە دەستدانی کۆنترۆلی مێشکم دەکرد. وەک شێتێک هەستم کرد چاوم رێشکە و پێشکە دەکات.

کاتێک ماشێنەکە خەریک بوو لە ڕێگا پێچا و پێچەکەی ناو "گەلی باڵندە"دا هەڵبدێرێ، بەڕەڤان وتی "هەی ماڵێتە دە تو خۆت بەو قایشە ببەستە!"، ئەو دەمەی کە نیگایەکانی روحم لەناو گرژی ساتی میز خواردنەوەدا وێڵ ببوو لەشیشم وەک تەرمێک لەناو ماشێنە بەجێمابوو، حەزم دەکرد، وەک ڕێککەوتێکی کتوپڕ، ماشێنە ئەو بوونە پڕ لە ئاژاوە و برینەم تووڕهەڵداتە ناو رووبارەکەی "گەلی باڵندە" تا بە دەم گێژەنی شێتانەی ئەو رووبارەوە نیگایە بە سەفەر ئەنگاوتراوەکانی من هەتا هەتایێ سەرهەڵبگرن، ئەو نیگایانەی کە پەیڤگەل و ناخی تاراوگەکراوم ناتوانن ئەو یادەوەرییە تاڵانکراوەی من بچننەوە.

هێشتا هزرم
وەک ئەو رۆژەی
مەرگ لە گەرووی شەپۆلدا تاوی بۆ دەهێناین،
کە "ئیوان"ی لانەوازە بوو
بێباکانە دوا داستانی نسکۆکانی بۆ دەبێژاین!" (دوا نوێژەکانی چیا و سەفەری مەحاڵ، 1995)

"گەلی باڵندە"، ئەو دۆڵە عاسێ و دوور و درێژەی کە رووبارێکی سارد قووڵایی ناخی دەبڕێ، لە کاتی "ئەنفال"ەکاندا بوو بە داڵدە و گۆڕستانی هەزران کوردی ئەو دەڤەرە. گێڕانەوەی سەرگوزەشتەکانی بەڕەڤان سەبارەت بە "ئەنفال"، وەک ڕاڕەووەکانی ئەو گەلییە، کۆتایی نەدەهات. هەردوو ریزە شاخەکانی ئەمبەر و ئەوبەری "گەلی باڵندە" لە قەڵایەکی مێژوویی گەمارۆدراو دەچوو: هەردەتگوت تووناوتوونێکە لە شوێنپێی زارۆکە سووتەمەرۆیەکانی کۆچ. بەڵام ڕاڕەوی ڕێگایە دوور و درێژەکانی ئەو گەلییە، کە دەتگوت تونێلی مێژوویەکی بەرهەڵدراوە، بە کاتە شپرزەکانی ئێمە خەتم نەدەبوو.

"من لە کوێم،
بووڵێڵ و سێبەری کاتەکان بە یەک دەچووێنم؟ (سکاندیناڤیا...، مانگ لە باوەشی گوڵەبەڕۆژەی ژوورەکەمە)

ئێوارەکەمان لە سەیرانگای سۆلاف بەسەر برد. پەلیکانە بەردینەکانی سۆلاف تا سەر مەتین بەلەدی کردین. شنەبایەکی فێنکی ئەو جۆگەلەی، کە لەسەرەوە لە سەرچاوەی کانییەکەوە بە تەنیشت پلیکانەکە دەهاتە خوارێ، یادەوەری ئاوپرژێن دەکردم. بیرم لە چەشەی هونەری ئەو پلیکانە دەکردەوە، کە هاوئاهەنگییەکی جوانی لەگەڵ سروشتی شاخ و سۆلاف هەبوو. دەمویست لەو راستییە دڵنیابم کە لە دوای رژێمی بەعسەوە لەلایەن کورد دروست کرابێت، کەچی بەڕەڤان لەوە دڵنیای کردمەوە، کە کاتی خۆی بە بڕیاری سەددام وایان دروستکرد. لە راستورانێک دانیشتین، کە وەک زۆرینەی راستورانەکانی تر، خاڵی بوو لە خەڵک. دوای تاوێک لەبەر ساردی خوڕەی ئەو جۆگەلەی کە بەناو ڕەستورانەکەدا گنگلی دەدا، بەرەو ماڵی بەڕەڤان ڕۆیشتین.

ئەوەی کە لەمێژبوو بە دوای تێگەیشتنی دەگەڕام، باری رۆشنبیریی شاری ئامێدی و دەڤەری باهدینان بوو، بەڵام وەک تێگەیشتم، لەم شارەدا تەنیا ناو و خانووی ڕێکخراوی پارتین کە ژیانی رۆشنبیریی دەنوێنن. بەڕەڤانی هاوڕێم، دەکۆشا لە هۆکارەکانی نەبوونی رەوتێکی چالاکی کولتووری لە شارەکەی، ئامێدی، ئاسۆیەکم بۆ بدۆزێتەوە، کەچی گشت ئەو هۆکارانەی کە ئەو باسیدەکردن، نەیاندەتوانی گومانەکانی من لە نەبوونی ژیانی وشە لەم شارە مێژووییە بنەبڕ بکەن. بەهەمە حاڵ، ئەمەش ئاستەنگێکە کە پێکهاتەی کۆمەڵایەتی و رەفتاری سیاسی بەرهەم هێنەریەتی و ئاخاوتن لەسەریان بێنێکی درێژی گەرەکە.

دوای سێ ڕۆژ بەسەربردن لە میوانداری گەرمی ماڵی بەڕەڤان و گەڕان بە شوێنەکانی ئەو دەڤەرە، بەرەو هەولێر بەڕێکەوتم.